

I

jij, wakend en dromend

Goed. Even samenvatten.

Jij bent Essun, de enige nog levende orogeen op de hele wereld die de Obeliskpoort heeft geopend. Niemand had die grootse lotsbestemming van je verwacht. Ooit was je lid van het Fulcrum, maar geen rijzende ster zoals Alabaster. Je was een wilde, gevonden in de buitenwereld, alleen uniek door het feit dat je meer aangeboren vaardigheid had dan de gemiddelde toevallig geboren rogga. Hoewel je goed begon, bereikte je om onduidelijke redenen al vroeg je plafond. Je ontbeerde simpelweg de drang om te innoveren of het verlangen om uit te blinken, zo klaagden de senioren althans achter gesloten deuren. Je conformeerde je te snel aan het stelsel van het Fulcrum. Dat beperkte je.

Maar goed ook, want anders hadden ze nooit je teugels zo laten vieren en je op die missie met Alabaster gestuurd. Voor hém waren ze doodsbang. Maar jij... Ze dachten dat jij een van de veilige rogga's was, grondig afgericht en getraind in gehoorzaamheid, die waarschijnlijk niet per ongeluk een hele stad zou wegvagen. Dat viel vies tegen. Hoeveel steden heb je inmiddels weggevaagd? Eén semi-opzettelijk. De andere drie gingen per ongeluk, maar maakt dat echt uit? Niet voor de doden.

Soms droom je ervan om het allemaal ongedaan te maken. Dat je niet graaide naar de granaten obelisk in Allia, maar bleef kijken naar de zwarte kinderen die vrolijk in de branding op een zwart strand speelden terwijl jij doodbloedde rondom het zwarte mes van een Hoeder. Dat Antimonium je niet had meegenomen naar Meov. In plaats daarvan zou je naar het Fulcrum zijn teruggekeerd om Korund ter wereld te brengen. Je zou hem na de geboorte zijn kwijtgeraakt, en je zou Innon

nooit hebben gekend, maar dan zouden ze allebei waarschijnlijk nog leven. (Nou, voor zover je het 'leven' kunt noemen, als ze Koru in een node hadden gestopt.) Maar dan zou je nooit in Tirimo hebben gewoond, nooit Uche hebben gebaard om te worden doodgeslagen door zijn vader, nooit Nassun hebben grootgebracht om te worden gestolen door haar vader, nooit je vroegere burens hebben verpletterd toen ze je probeerden te vermoorden. Zoveel levens zouden zijn gered, als jij maar in je kooi was gebleven. Of op bevel was gestorven.

En hier, nu, allang bevrijd van de geordende, onwrikbare restricties van het Fulcrum, ben je machtig geworden. Je hebt de gemeenschap van Castrima gered ten koste van Castrima zelf; dat was een lage prijs, vergeleken met de prijs in bloed die het vijandelijke leger zou hebben geëist als zij hadden gewonnen. Je overwon door de gekoppelde kracht van een mysterieus mechanisme ouder dan de (jullie) geschreven geschiedenis vrij te laten. En omdat je bent wie je bent, vermoordde je Alabaster Tienring terwijl je die kracht leerde te beteugelen. Dat was niet je bedoeling. Eigenlijk vermoed je dat hij wilde dat je het deed. Hoe dan ook, hij is dood, en door deze keten van gebeurtenissen ben jij nu de machtigste orogeen op de planeet.

Het betekent ook dat je termijn als machtigste zojuist een uiterste houdbaarheidsdatum heeft verkregen, want met jou gebeurt hetzelfde als wat met Alabaster gebeurde: je verandert in steen. Alleen je rechterarm nog, voorlopig. Het had erger gekund. Het wordt erger, de volgende keer dat je de poort opent, of alleen al de volgende keer dat je genoeg van die vreemde, zilverachtige niet-orogenie toepast, dat wat Alabaster magie noemde. Maar je hebt geen keus. Je hebt een taak te verrichten, dankzij Alabaster en de wazige groepering van steeneters die stilletjes heeft geprobeerd een einde te maken aan de oeroude oorlog tussen het leven en Vader Aarde. De taak die jij moet verrichten is de gemakkelijkste van de twee, denk je. Alleen maar de maan vangen. De Yumenes-scheuring dichtten. De voorspelde impact van het huidige Seizoen terugbrengen van duizenden of miljoenen jaren naar iets beheersbaarders; iets wat het menselijk ras mogelijk kan overleven. Voor altijd een einde maken aan de Vijfde Seizoenen.

Maar de taak die je wilt verrichten? Nassun zoeken, je dochter. Haar

terughalen van de man die je zoon heeft vermoord en haar midden in een apocalyps de halve wereld over heeft gesleept.

Wat dat betreft: ik heb goed nieuws en slecht nieuws. Maar we hebben het zo nog over Jija.

Je ligt niet echt in coma. Je bent een sleutelcomponent van een complex systeem dat net een enorme, gebrekkig gecontroleerde opstartflux en nooduitschakeling met onvoldoende afkoeltijd heeft ondergaan, uitgedrukt als arcanochemische fasestaat-weerstand en mutagene feedback. Je hebt tijd nodig om... opnieuw op te starten.

Dat betekent dat je niet bewusteloos bent. Het zijn eerder perioden van half waken en half slapen, als je dat begrijpt. Je bent je bewust van dingen, enigszins. Deinende beweging, af en toe een schok. Iemand stopt eten en water in je mond. Gelukkig heb je de tegenwoordigheid van geest om te kauwen en slikken, want het einde van de wereld op een met as bedekte weg is een slechte tijd en plaats om een voedingsbuis nodig te hebben. Handen trekken aan je kleren en er zit iets om je heupen: een luiert. Daarvoor is het ook een slechte tijd en plaats, maar iemand is bereid om die manier voor je te zorgen en jij vindt het niet erg. Je merkt het amper. Je voelt geen honger of dorst voordat ze je eten of drinken geven; je ontlastingen brengen geen specifieke verlichting. Het leven houdt stand. Daar is geen enthousiasme bij nodig.

Uiteindelijk zijn de perioden van waken en slapen duidelijker te onderscheiden. Op een dag doe je je ogen open en zie je de bewolkte hemel boven je. Hij deint heen en weer. Af en toe verschijnen er skeletachtige takken voor. Een vage schaduw van een obelisk achter de wolken: dat is de spinel, vermoed je. Hij is teruggekeerd naar zijn gebruikelijke vorm en immensiteit, en hij volgt je als een eenzaam hondje nu Alabaster dood is.

Staren naar de lucht wordt na een tijdje saai, dus draai je je hoofd en probeer je te begrijpen wat er gebeurt. Figuren bewegen om je heen, droomachtig en gekleed in het grijswit... nee. Nee, ze dragen gewone kleding, die is alleen bedekt met lichte as. En ze dragen een heleboel kleding omdat het koud is; niet koud genoeg om water te bevriezen, maar het scheelt niet veel. Het Seizoen is bijna twee jaar bezig; twee jaar zonder zon. De Scheuring geeft een hoop hitte af rondom de eve-

naar, maar dat is bij lange na niet genoeg om het gemis van een reusachtige vuurbol in de lucht te compenseren. Maar zonder de Scheuring zou de kou erger zijn, ver onder het vriespunt in plaats van bijna-vrieskou. Kleine zegeningen.

Hoe dan ook, een van de in as gehulde figuren schijnt te merken dat je wakker bent of het verplaatsen van je gewicht te voelen. Een hoofd gehuld in een gezichtsmasker en een bril draait naar je toe om je te bekijken en draait dan weer naar voren. Er worden woorden gemompeld tussen de twee mensen die voor je lopen, maar je begrijpt ze niet. Het is geen andere taal. Je bent gewoon nog half van de wereld en de woorden worden deels geabsorbeerd door de as die om je heen valt.

Iemand achter je praat. Je schrikt en kijkt om en ziet nog een gemaskeerd gezicht met een bril. Wie zijn die mensen? (Het komt niet bij je op om bang te zijn. Net als honger staan dergelijke fysieke dingen nu verder van je af.) Dan klikt er iets op zijn plek en snap je het. Je ligt op een draagbaar, twee palen met een lap leer ertussen, en wordt gedragen door vier mensen. Een van hen roept, en een ander roept van verder weg terug. Een heleboel geroep. Een heleboel mensen.

Nog een roep van ergens ver weg, en de mensen die je dragen blijven staan. Ze kijken elkaar aan en zetten je neer met het gemak en de coördinatie van een ploeg die dezelfde manoeuvre samen al vele keren eerder heeft uitgevoerd. Je voelt de draagbaar neerkomen op een zachte, poederige aslaag over een dikkere aslaag, op wat mogelijk een weg is. Dan lopen je dragers weg, openen ransels en beginnen een ritueel dat je kent van je eigen maanden onderweg. Het is rust.

Je kent dit ritueel. Je zou moeten opstaan. Iets eten. Je laarzen controleren op gaten of stenen, je voeten op onopgemerkte zweren, je masker op... wacht, heb je er een op? Als alle anderen er een dragen... Je had toch een masker in je vluchtkit? Waar is je vluchtkit?

Vanuit de schemering en asregen komt iemand aanlopen. Lang, enorm breed, haar identiteit verborgen door de kleding en het masker, maar hersteld door de bekende kroezige textuur van haar askuif. Ze hurkt bij je hoofd neer. 'Hnh. Toch niet dood. Dan verlies ik mijn weddenschap met Tonkee.'

'Hjarka,' zeg je. Je stem klinkt raspender dan de hare.

Door het kreukelen van haar masker vermoed je dat ze grijnst. Het voelt vreemd om haar glimlach te zien zonder de gewoonlijke ondertoon van dreiging die haar scherp gevijlde tanden uitstralen. 'En je brein is waarschijnlijk nog intact. Dan win ik in elk geval mijn weddenschap met Ykka.' Ze kijkt om en brult: 'Lerna!'

Je wilt een hand optillen om haar broekspijp vast te pakken. Het voelt alsof je probeert een berg te verplaatsen. Maar je zou bergen moeten kunnen verplaatsen, dus concentreer je je en krijg je hem half omhoog, en dan vergeet je waarom je Hjarka's aandacht wilde trekken. Ze kijkt dan helaas weer om en bekijkt je opgeheven hand. Hij trilt van inspanning. Na even peinzen zucht ze en pakt je hand, en dan kijkt ze weg alsof ze zich geneert.

'Gebeurt er,' weet je uit te brengen.

'Ik mag roesten als ik het weet. We hadden niet zo snel alweer een pauze nodig.'

Niet wat je bedoelde, maar het kost te veel moeite om de rest te zeggen. Dus blijf je liggen, terwijl je hand wordt vastgehouden door een vrouw die overduidelijk liever iets anders zou doen, maar die zich verwaardigt om je medeleven te betonen omdat ze denkt dat je het nodig hebt. Dat is niet zo, maar je bent blij dat ze het probeert.

Nog twee gedaanten komen uit de wervelende as tevoorschijn, allebei herkenbaar aan hun bekende gestalte. De een is mannelijk en tenger, de ander vrouwelijk en mollig. De tengerere vervangt Hjarka bij je hoofd en buigt zich naar voren om de bril af te doen waarvan je niet had gevoeld dat je die droeg. 'Geef eens een steen,' zegt hij. Het is Lerna, en je begrijpt hem niet.

'Wat?' vraag je.

Hij negeert je. Tonkee, de andere persoon, geeft Hjarka een por, die zucht en in haar tas rommelt tot ze iets kleins vindt. Ze geeft het aan Lerna.

Hij legt een hand tegen je wang terwijl hij het voorwerp omhooghoudt. Het ding begint te gloeien in een bekende witte lichttint. Je beseft dat het een stuk kristal uit Castrima-onder is. Het licht op omdat ze dat doen in contact met orogenen, aangezien Lerna jou nu aanraakt. Ingenieus. Gebruikmakend van dat licht buigt hij zich naar voren en

tuurt in je ogen. 'Pupillen vernauwen normaal,' mompelt hij in zichzelf. Zijn hand trilt op je wang. 'Geen koorts.'

'Ik voel me zwaar,' zeg je.

'Je leeft,' zegt hij, alsof dat een volkomen redelijke reactie is. Niemand spreekt vandaag een taal die jij begrijpt. 'Motorische vaardigheden traag. Cognitie?'

Tonkee buigt zich naar voren. 'Wat heb je gedroomd?'

Dat is net zo onlogisch als *Geef eens een steen*, maar je probeert te antwoorden, omdat je te veel van de wereld bent om te beseffen dat je dat beter niet kunt doen. 'Er was een stad,' mompel je. Een beetje as valt op je wimpers en je knippert. Lerna zet je bril weer op. 'Hij leefde. Er was een obelisk boven.' Erboven? 'Erin, misschien. Denk ik.'

Tonkee knikt. 'Obelisken blijven maar zelden pal boven woongebieden hangen. Een vriendin van me op de Zevende had daar wat theorieën over. Wil je ze horen?'

Eindelijk dringt het tot je door dat je iets stoms doet: Tonkee aanmoedigen. Je steekt enorm veel moeite in een kwade blik. 'Néé.'

Tonkee kijkt even naar Lerna. 'Haar verstand lijkt intact. Een beetje sloom, misschien, maar dat is ze altijd.'

'Ja, dank je voor de bevestiging.' Lerna is klaar met wat hij dan ook aan het doen is en leunt achterover. 'Wil je proberen te lopen, Essun?'

'Is dat niet een beetje te snel?' vraagt Tonkee. Ze fronst, wat zelfs rondom haar bril te zien is. 'Met dat coma en alles.'

'Jij weet net zo goed als ik dat Ykka haar niet veel hersteltijd meer zal geven. Misschien is het zelfs goed voor haar.'

Tonkee zucht. Maar ze helpt wanneer Lerna een arm onder je schuift en je in een zithouding zet. Zelfs dat kost enorm veel moeite. Je wordt duizelig zodra je rechtop zit, al gaat dat weer over. Maar er is iets mis. Het getuigt van alles wat je hebt doorgemaakt, misschien, dat je een permanent gebogen houding lijkt te hebben gekregen, dat je rechter-schouder afhangt en je arm eraan trekt alsof

alsof hij van...

O. O.

De anderen laten je met rust terwijl je beseft wat er is gebeurd. Ze kijken toe als je de schouder zo veel mogelijk optilt om je rechterarm

beter te kunnen zien. Hij is zwaar. Je schouder doet pijn als je dat doet, ook al is het grootste deel van het gewricht nog normaal; het komt door het gewicht dat eraan trekt. Een paar pezen zijn getransformeerd, maar ze zitten nog vast aan levend bot. Kartelige stukjes van iets schuren binnen in wat een gladde bol en kom zouden moeten zijn. Maar het doet niet zoveel pijn als je had verwacht nadat je had gezien hoe Alabaster dit doormaakte. Dat is dus al iets.

De rest van de arm, waar iemand je hemd en jasmouw heeft weggeknipt om hem bloot te leggen, is bijna onherkenbaar veranderd. Het is je arm, daar ben je vrij zeker van. Naast het feit dat hij nog aan je lichaam vastzit, heeft hij de vorm die je herkent als je eigen arm... soort van. Niet meer zo sierlijk en slank als toen je nog jong was. Je bent een tijdje wat dikker geweest, en dat is nog te zien aan de mollig uitziende onderarm en het ietwat loshangende vel onder je bovenarm. De biceps is duidelijker afgetekend dan vroeger, door twee jaar van overleven. De hand is tot een vuist gebald, de hele arm een beetje gebogen bij de elleboog. Je balde vaak je vuisten als je worstelde met een lastig stukje orogenie.

Maar de moedervlek, die ooit als een klein zwart doelwit midden op je onderarm stond, is weg. Je kunt je arm niet omdraaien om naar je elleboog te kijken, dus voel je eraan. Het harde litteken van een oude valpartij is niet meer te voelen, al was het voorheen iets dikker dan de huid eromheen. Dat niveau van fijne definitie is verdwenen in een textuur die korrelig en dicht is, als ongepolijste zandsteen. Misschien zelfdestructief wrijf je erover, maar er breken geen stukjes af onder je vingertoppen; het is massiever dan het eruitziet. De kleur is een egaal grijsbruin dat niets op je huid lijkt.

‘Zo was je toen Hoa je terugbracht.’ Dat komt van Lerna, die heeft gezwegen tijdens je zelfonderzoek. Zijn stem klinkt neutraal. ‘Hij zegt dat hij je toestemming nodig heeft om eh...’

Je staakt je pogingen om je stenen huid er af te wrijven. Misschien is het shock, misschien heeft de angst je beroofd van shock, misschien voel je echt niets.

‘Vertel eens,’ zeg je tegen Lerna. De inspanning van het zitten en het zien van je arm hebben je wat alerter gemaakt. ‘Wat zou ik volgens

jouw, eh, professionele mening hieraan moeten doen?’

‘Ofwel je moet Hoa hem eraf laten eten, ofwel je moet een van ons er een moker op laten loslaten.’

Je grimast. ‘Dat is wel een beetje dramatisch, vind je ook niet?’

‘Alles minder zwaar dan dat zou er nog geen deuk in maken. Je vergeet dat ik heel veel kansen heb gehad om Alabaster te onderzoeken toen dit met hem gebeurde.’

Vanuit het niets bedenkt je dat Alabaster eraan moest worden herinnerd om te eten omdat hij niet langer honger voelde. Het is niet relevant, maar de gedachte komt gewoon omhoog. ‘Liet hij dat toe?’

‘Ik gaf hem geen keus. Ik moest weten of het besmettelijk was, aangezien het zich over hem leek te verspreiden. Ik heb een keer een monster genomen, en hij grapte dat Antimonium – de steeneter – het terug zou willen.’

Dan was het vast geen grapje. Alabaster glimlachte altijd wanneer hij de rauwste waarheden uitsprak. ‘En heb je het teruggegeven?’

‘Als je dat maar weet.’ Lerna gaat met zijn hand door zijn haar en een bergje as dwarrelt naar beneden. ‘Luister, we moeten die arm ‘s nachts inpakken, zodat de kou ervan je lichaamstemperatuur niet naar beneden haalt. Je hebt strepen op je schouder omdat hij aan je huid trekt. Ik vermoed dat hij je botten vervormt en je pezen onder druk zet; het schoudergewicht is er niet voor gemaakt om zoveel gewicht te dragen.’ Hij aarzelt. ‘We kunnen hem er nu afhaken en later aan Hoa geven, als je wilt. Ik zie geen reden waarom je het... op zijn manier zou moeten doen.’

Je denkt dat Hoa nu waarschijnlijk ergens onder je voeten meeluistert. Maar Lerna doet hier merkwaardig teergevoelig over. Waarom? Je waagt een gok. ‘Ik vind het niet erg als Hoa hem opeet.’ Dat zeg je niet alleen maar voor Hoa. Je meent het echt. ‘Als het hem goedgeeft en ik van dat ding verlost ben, waarom niet?’

Er flikkert iets door Lerna’s ogen. Zijn emotieloze masker wankelt, en je ziet plots dat het idee dat Hoa de arm van je lichaam af eet hem van weerzin vervult. Nou, als je het zo stelt is het concept ook wel weerzinwekkend. Maar dat is een te utilistische kijk op de zaak. Te atavistisch. Je weet heel goed, door je urenlange gespit tussen de cellen en deeltjes van Alabasters transformerende lichaam, wat er in je arm

gebeurt. Als je ernaar kijkt, zie je bijna de zilverachtige lijntjes van magie die je minieme deeltjes en energieën herschikken, dit stukje verplaatsen zodat het langs hetzelfde pad loopt als dat stukje, zorgvuldig verstrakkend tot een latwerk dat het geheel met elkaar verbindt. Wat dit proces ook is, het is gewoon te precies, te krachtig om toeval te zijn, en dus kan Hoa's inname ervan niet zo grotesk zijn als Lerna het duidelijk ziet. Maar je weet niet hoe je dat aan hem moet uitleggen, en je hebt trouwens de energie niet om het te proberen.

'Help me overeind,' zeg je.

Tonkee pakt voorzichtig je stenen arm vast en ondersteunt hem, zodat hij niet verschuift of verzakt en je schouder verwringt. Ze werpt een kwade blik op Lerna totdat hij eindelijk ook naar je toe komt en ook een arm onder je schuift. Samen weten ze je rechtop te krijgen, maar het is zwaar werk. Je hijgt ervan en je knieën knikken. Het bloed in je lichaam is minder toegewijd aan de zaak en even wankel je, duizelig en licht in je hoofd. Meteen zegt Lerna: 'Kom, we zetten haar weer neer.' En dan zit je ineens weer, buiten adem nu, en je arm duwt onplezierig je schouder omhoog totdat Tonkee hem verplaatst. Dat ding is echt zwaar.

(Je árm. Niet 'het ding'. Het is je rechterarm. Je bent je rechterarm kwijt. Je bent je hiervan bewust en binnenkort zul je erom rouwen, maar nu is het gemakkelijker om eraan te denken als een ding dat losstaat van jezelf. Een nutteloze prothese. Een goedaardige tumor die moet worden verwijderd. Die dingen zijn allemaal waar. Maar het is ook je verroeste arm.)

Je zit daar, hijgend en wachtend tot alles ophoudt met draaien, als je iemand anders hoort naderen. Deze persoon praat hard, roept iedereen op om zijn spullen te pakken, de pauze is voorbij, ze moeten nog eens vijf mijl afleggen voor het donker wordt. Ykka. Je tilt je hoofd op als ze dichtbij genoeg is, en op dat moment besef je dat je haar als een vriendin ziet. Je beseft dat omdat je blij bent om haar stem te horen en om haar te zien opdoemen uit de wervelende as. De laatste keer dat je haar zag, liep ze serieus het risico om te worden vermoord door vijandige steeneters die Castrima-onder aanvielen. Dat is een van de redenen waarom je terugvocht, waarom je de kristallen van Castrima-onder

gebruikte om de aanvallers te vangen: je wilde dat zij en alle andere orogenen van Castrima, en daarmee alle mensen in Castrima die van die orogenen afhankelijk waren, bleven leven.

Dus glimlach je. Het is zwak. Jij bent zwak. En daarom doet het echt pijn wanneer Ykka naar je kijkt en haar lippen verstrakken in wat onmiskenbaar walging is.

Ze heeft de doek over de onderste helft van haar gezicht verwijderd. Behalve haar grijze oogmake-up met kohl, die ze zelfs aan het eind van de wereld nog draagt, kun je haar ogen achter haar provisorische bril niet zien, een gewone leesbril waar ze doeken omheen heeft gedraaid om de as buiten te houden. 'Shit,' zegt ze tegen Hjarka. 'Hier hou je nooit meer over op, hè?'

Hjarka haalt haar schouders op. 'Niet totdat je betaalt, nee.'

Je staart naar Ykka, en het aarzelende glimlachje vriest van je gezicht af.

'Ze zal waarschijnlijk volledig herstellen,' zegt Lerna. Zijn stem klinkt neutraal op een manier die je onmiddellijk herkent als behoedzaamheid. De behoedzaamheid van lopen over een lavaschacht. 'Maar het zal nog een paar dagen duren voordat ze ons lopend kan bijhouden.'

Ykka zucht, zet haar hand op haar heup en weegt overduidelijk een aantal beslissingen af. Wat ze uiteindelijk kiest is ook neutraal. 'Prima. Ik zal de ploegen die de draagbaar dragen uitbreiden. Maar zorg dat ze zo snel mogelijk weer loopt. Iedereen in deze comm draagt zijn eigen gewicht of wordt achtergelaten.' Ze draait zich om en loopt weg.

'Ja, dus,' zegt Tonkee op gedempte toon als Ykka buiten gehooraafstand is. 'Ze is een beetje pissig omdat je de goede hebt verwoest.'

Je krimpt ineen. 'Verwoest...'

O, maar... Je hebt al die steeneters in de kristallen opgesloten. Je wilde iedereen redden, maar Castrima was een machine, een heel oude, heel gevoelige machine die jij niet begreep. En nu zijn jullie bovengronds, lopend door de asregen... 'O, roestende Aarde, dat heb ik inderdaad gedaan.'

'Wat, had je dat niet door?' Hjarka lacht een beetje. Het klinkt nogal verbitterd. 'Dacht je dat we allemaal bovengronds waren, dat de hele verroeste comm door de as en de kou naar het noorden sjokte voor de

lól?' Ze beent hoofdschuddend weg. Ykka is niet de enige die er pissig om is.

'Het was niet...' Je begint te zeggen *Het was niet mijn bedoeling*, maar je stopt. Want het is nooit je bedoeling, en uiteindelijk maakt het nooit uit.

Terwijl Lerna naar je gezicht kijkt, zucht hij zacht. 'Rennanis heeft de comm verwoest, Essun. Niet jij.' Hij helpt je weer te gaan liggen, maar kijkt je niet in de ogen. 'We waren hem kwijt zodra we die plaag van kooktorren naar Castrima-boven stuurden om onszelf te redden. Ze zouden niet uit zichzelf zijn weggegaan, of in de wijde omtrek iets te eten hebben achtergelaten. Als we in de geode waren gebleven, zouden we gedoemd zijn geweest, hoe dan ook.'

Dat is waar, en volkomen rationeel. Maar Ykka's reactie bewijst dat sommige dingen niet om rationaliteit draaien. Je kunt mensen hun huis en hun gevoel van veiligheid niet op zo'n acute, dramatische manier afpakken en dan verwachten dat ze de lange keten van aansprakelijkheid overdenken voordat ze er boos om worden.

'Ze komen er wel overheen.' Je knippert met je ogen en ziet dat Lerna nu wel naar je kijkt, met een heldere blik en een eerlijke gezichtsuitdrukking. 'Als ik het kan, kunnen zij het ook. Het zal alleen een poosje duren.'

Je had niet beseft dat hij over Tirimo heen wás.

Hij negeert je starende blikken en gebaart dan naar de vier mensen die in de buurt zitten. Je ligt al, dus stopt hij je stenen arm naast je stevig in onder de dekens. De dragers tillen je weer op en je moet je orogenie onderdrukken, die – nu je wakker bent – op elke schok wil reageren alsof het een beving is.

Tonkees hoofd komt in zicht als ze beginnen te lopen. 'Hé, het komt wel goed. Een heleboel mensen haten mij.'

Dat stelt je totaal niet gerust. Het is ook frustrerend dat je ermee zit, en dat anderen kunnen zien dat je ermee zit. Je had vroeger altijd zo'n stalen hart.

Maar je weet heel plots waarom je dat nu niet hebt.

'Nassun,' zeg je tegen Tonkee.

'Wat?'

‘Nassun. Ik weet waar ze is, Tonkee.’ Je probeert je rechterhand uit te steken om de hare te pakken, en er gonst een gevoel als pijn en zweven door je schouder. Je hoort een rinkelend geluid. Het doet geen pijn, maar inwendig scheld je op jezelf omdat je het vergeten was. ‘Ik moet naar haar toe.’

Tonkee werpt een blik op je dragers, en dan in de richting waarin Ykka is gelopen. ‘Niet zo hard.’

‘Wat?’ Ykka weet maar al te goed dat je op zoek zult willen naar je dochter. Dat was praktisch het eerste wat je ooit tegen haar zei.

‘Als je langs de kant van de verroeste weg gedumpt wilt worden, moet je blijven praten.’

Je zwijgt als ze dat zegt, maar ook doordat het inhouden van je orogenie je doorlopend een grote inspanning kost. O. Dus zó pissig is Ykka.

De as blijft vallen en bedekt uiteindelijk je bril omdat je niet de energie hebt om hem er af te vegen. In de grijze schemering die je dan omhult, neemt de behoefte van je lichaam om te herstellen het over; je valt weer in slaap. De volgende keer dat je wakker wordt en de as van je gezicht veegt, is dat omdat je weer bent neergezet en er een steen of een tak of iets in je onderrug prikt. Je duwt je met moeite op je elleboog overeind en dat is beter, maar veel meer red je nog steeds niet.

Het is donker geworden. Enkele tientallen mensen zitten op een rotsplaat te midden van een onregelmatig niet-helemaal bos. De rotsen voelen bekend dankzij je orogenische verkenningen van de omgeving van Castrima, en dat helpt je je te oriënteren: een tektonisch opgestuwd gedeelte op ongeveer honderdzestig mijl ten noorden van de geode van Castrima. Dat vertelt je dat de reis vanaf Castrima nog maar een paar dagen eerder moet zijn begonnen, aangezien een grote groep niet heel snel kan lopen; en dat jullie maar naar één plek onderweg kunnen zijn, als jullie noordwaarts gaan. Rennanis. Op de een of andere manier moet iedereen weten dat die comm verlaten en bewoonbaar is. Of misschien hopen ze dat alleen maar, want verder hebben ze niets om op te hopen. Nou, op dat punt kun je hen in elk geval geruststellen... als ze naar je luisteren.

De mensen om je heen leggen cirkels aan voor kampvuren en braadspitten en graven latrines. Op een paar plekken in het kamp le-

veren bergjes kapotte kristallen uit Castrima extra licht; goed om te weten dat er nog genoeg orogenen in leven moeten zijn om ze te laten werken. Sommige activiteiten zijn inefficiënt omdat de mensen er niet aan gewend zijn, maar het meeste ziet er geordend uit. Het blijkt een bonus dat Castrima een flink aantal leden heeft dat weet hoe je buiten moet overleven. Maar je dragers hebben je achtergelaten waar ze je hadden neergezet en het ziet er nog niet naar uit dat iemand een vuurtje voor je gaat maken of je eten komt brengen. Je ziet Lerna op zijn hurken tussen een groepje mensen die ook liggen, maar hij heeft het druk. Ach, ja, er moeten een hoop gewonden zijn gevallen toen de soldaten van Rennanis de geode in kwamen.

Nou, je hebt geen vuurtje nodig, en je hebt geen honger, dus voorlopig zit de onverschilligheid van de anderen je niet dwars, behalve emotioneel. Wat je wel dwarszit, is dat je vluchtkit weg is. Je hebt dat ding door de halve Stilte meegedragen, je oude rangringen erin opgeborgen, hem gered van de verbranding toen een steeneter zichzelf transformeerde in je woning. Er zat niet meer veel in waar je nog om gaf, maar de tas zelf heeft op dit punt een bepaalde sentimentele waarde. Nou. Iedereen heeft dingen verloren.

Plotseling drukt er een berg op je perceptie van je naaste omgeving. Ondanks alles merk je dat je glimlacht. 'Ik vroeg me al af wanneer jij zou komen.'

Hoa staat naast je. Het is nog steeds een schok om hem zo te zien: een volwassene van gemiddelde lengte in plaats van een klein kind, van zwart dooraderd marmer in plaats van wit vlees. Maar op de een of andere manier is het gemakkelijk om hem te zien als dezelfde persoon – dezelfde gezichtsvorm, diezelfde spookachtige ijswitte ogen, diezelfde onnoembare vreemdheid, diezelfde vleug van latente grilligheid – als de Hoa die je al een jaar kent. Wat is er veranderd, waardoor een steeneter niet langer buitenissig op je overkomt? Alleen oppervlakkige dingen aan hem. Alles aan jou.

'Hoe voel je je?' vraagt hij.

'Beter.' De arm trekt als je verschuift om naar hem op te kijken, een constante herinnering aan het ongeschreven contract tussen jullie. 'Had jij ze over Rennanis verteld?'

'Ja. En ik leid ze erheen.'

'Jij?'

'Voor zover Ykka luistert. Ik denk dat ze haar steeneters liever als zwijgende dreiging dan als actieve bondgenoten heeft.'

Dat ontlokt je een vermoeid lachje. Maar... 'Bén je een bondgenoot, Hoa?'

'Niet van hen. Maar Ykka begrijpt dat ook.'

Ja. Dat is waarschijnlijk waarom je nog leeft. Zolang Ykka je beschermt en voedt, zal Hoa helpen. Je bent weer onderweg en alles is weer een verroeste transactie. De comm die Castrima was leeft nog, maar het is niet meer echt een communititeit, alleen maar een groep gelijkgestemde reizigers die samenwerken om te overleven. Misschien kan het later weer een echte comm worden, als ze weer een thuis te verdedigen hebben, maar voorlopig snap je waarom Ykka kwaad is. Iets moois en heilzaams is verloren gegaan.

Nou. Je kijkt naar jezelf. Jij bent niet meer zo heilzaam, maar wat er van je over is kan versterkt worden; binnenkort kun je achter Nassun aan gaan. Maar eerst andere dingen. 'Gaan we dit doen?'

Hoa zwijgt nog even. 'Weet je het zeker?'

'Die arm doet me geen góéd, zoals hij nu is.'

Er klinkt een heel zacht geluid. Steen dat knarst over steen, langzaam en onhoudbaar. Een heel zware hand rust op je half getransformeerde schouder. Je hebt het gevoel dat het ondanks het gewicht een zachte aanraking is, naar de maatstaven van een steeneter. Hoa doet voorzichtig met je.

'Niet hier,' zegt hij, en hij trekt je de aarde in.

Het duurt maar heel even. Hij houdt die tochtjes door de aarde altijd kort, waarschijnlijk omdat je het anders moeilijk zou krijgen met ademen... en bij je volle verstand blijven. Deze keer is het weinig meer dan een wazig gevoel van beweging, een flikkering van duisternis, een geur van aarde die rijker is dan de scherpe as. Dan lig je weer op een rotsplaat; waarschijnlijk dezelfde waar de rest van Castrima zich op bevindt, alleen een eindje weg bij het kamp. Hier zijn geen kampvuren. Het enige licht is de rossige reflectie van de Scheuring tegen de dichte wolken boven je. Je ogen wennen er snel aan, hoewel er weinig anders

te zien is dan rotsen en de schaduwen van bomen. En een menselijk silhouet dat nu bij je hurkt.

Hoa houdt je stenen arm voorzichtig vast, bijna eerbiedig. In weerwil van jezelf voel je de plechtigheid van het moment. En waarom zou het niet plechtig zijn? Dit is het offer dat de obelisk eisen. Dit is het pondje vlees dat je moet betalen voor de bloedschuld van je dochter.

‘Dit is niet wat je denkt,’ zegt Hoa, en even ben je bang dat hij je gedachten kan lezen. Maar waarschijnlijk komt het gewoon door het feit dat hij letterlijk zo oud is als het land zelf en je gezicht kan lezen. ‘Jij ziet wat er in ons verloren is, maar we hebben ook iets gewonnen. Dit is niet het lelijke iets wat het lijkt.’

Het lijkt erop dat hij je arm gaat opeten. Dat vind je best, maar je wilt het begrijpen. ‘Wat is het dan? Waarom...’ Je schudt je hoofd, niet eens wetend welke vraag je moet stellen. Misschien doet het waaróm er niet toe. Misschien kun je het niet begrijpen. Misschien is dit niet voor jou bedoeld.

‘Dit is geen voeding. We hebben alleen leven nodig om te leven.’

De laatste helft daarvan was onzinnig, dus grijp je je vast aan het eerste deel. ‘Als het geen voeding is, dan...’

Hoa beweegt zich weer langzaam. Ze doen dit niet vaak, steeneters. Beweging is iets wat hun abnormale aard benadrukt, zoveel lijkend op mensen maar toch zo ontzettend anders. Het zou gemakkelijker zijn als ze er vreemder uitzagen. Als ze zich zo bewegen, kun je zien wat ze ooit waren, en die wetenschap is een dreiging en waarschuwing aan alles binnen in je wat menselijk is.

En toch. *Jij ziet wat er in ons verloren is, maar we hebben ook iets gewonnen.*

Hij tilt je hand op met zijn beide handen, de ene onder je elleboog en de andere met zijn vingers lichtjes om je gesloten, gebarsten vuist. Langzaam, langzaam. Zo doet het geen pijn aan je schouder. Halverwege naar zijn gezicht verplaatst hij de hand die hij onder je elleboog had en ondersteunt de onderkant van je bovenarm ermee. Zijn steen glijdt langs het jouwe met een licht knarsend geluid. Het is verbazingwekkend sensueel, ook al voel je er niets van.

Dan ligt je vuist tegen zijn mond. Zijn lippen bewegen niet als hij

vanuit zijn borst vraagt: 'Ben je bang?'

Je denkt daar een lang moment over na. Moet je dat eigenlijk niet zijn? Maar... 'Nee.'

'Mooi,' antwoordt hij. 'Ik doe dit voor jou, Essun. Alles is voor jou. Geloof je dat?'

Dat weet je niet meteen. In een impuls til je je goede hand op en strijk je met gladde vingers over zijn harde, koele, gepolijste wang. Hij is moeilijk te zien, zwart tegen het donker, maar je duim vindt zijn wenkbrauwen en volgt zijn neus, die in zijn volwassen gedaante langer is. Hij heeft je een keer verteld dat hij zichzelf als een mens beschouwt, ondanks zijn vreemde lichaam. Je beseft nu pas dat jij hebt besloten hem ook als een mens te beschouwen. Dat maakt hiervan iets anders dan een rovende handeling. Je weet niet zeker wat het dan wel is, maar... het voelt als een geschenk.

'Ja,' zeg je. 'Ik geloof je.'

Zijn mond gaat open. Wijd, wijder, wijder dan een mensenmond kan openen. Ooit was je bang dat zijn mond te klein was; nu is hij groot genoeg om er een vuist in te steken. En die tanden van hem, klein en gelijkmatig en helder als diamanten, glinsteren fraai in het rode avondlicht. Er is alleen duisternis achter die tanden.

Je doet je ogen dicht.

***

Ze was in een pestbui. Ouderdom, vertelde een van haar kinderen me. Zij zei dat het alleen maar kwam door de stress, omdat ze probeerde mensen te waarschuwen die niet wilden horen dat er zware tijden aan kwamen. Het was geen pestbui, het was het privilege dat de leeftijd haar had opgeleverd, om af te zien van de leugen van de beleefdheid.

'Er is geen boef in dit verhaal,' zei ze. We zaten in de tuinkoepel, die alleen een koepel was omdat zij dat per se had gewild. De Syl-sceptici beweren nog steeds dat er geen bewijs is dat de dingen zullen gebeuren zoals zij heeft gezegd, maar ze heeft het nog nooit mis gehad met haar voorspellingen, en zij is meer Syl dan de rest

van hen, dus. Ze dronk veig, alsof ze een waarheid wilde markeren in chemicaliën.

‘Er is niet één kwaad waarnaar je kunt wijzen, niet één moment waarop alles veranderde,’ ging ze door. ‘Het was erg, en toen vreselijk, en toen beter, en toen weer erg, en toen gebeurde het weer, en nog een keer, omdat niemand het tegenhield. Dingen kunnen worden... bijgesteld. Het betere verlengen, het vreselijke voorspellen en verkorten. Soms het vreselijke voorkomen door genoeg te nemen met het alleen maar slechte. Ik heb pogingen om jullie tegen te houden opgegeven. Heb mijn kinderen alleen bijgebracht te onthouden en te leren en te overleven... totdat iemand uiteindelijk de cyclus voorgoed doorbreekt.’

Ik was in de war. ‘Heb je het over de Opbranding?’

Dat was immers waarom ik met haar was komen praten. Honderd jaar, voorspelde ze vijftig jaar geleden. Wat deed er verder nog toe?

Ze glimlachte alleen.

– *Getranscribeerd interview, vertaald van obeliskbouwer C, gevonden in de ruïne van Tapita Plateau #723 door Shinash Innovator Dibars. Datum onbekend, transcribent onbekend. Speculatie: de eerste steenlezer? Persoonlijk: Baster, je zou het hier moeten zien. Overal historische schatten, de meeste te vergaan om te ontcijferen, maar toch... Wou dat je hier was.*